

Zbigniew Pianowski, Jerzy T. Frazik

Kraków - Wawel. Rejony VIII, X, XI, XIV

Informator Archeologiczny : badania 19, 130-131

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRAKÓW-WAWEL
Rejony VIII, X, XI, XIV

Kierownictwo Odnowienia Zamu
Królewskiego na Wawelu i Państwowo
Zbiory Sztuki na Wawelu

Badania terenowe prowadził zespół Pracowni Archeologicznej
KOZK. Autor sprawozdania dr Zbigniew Pianowski. Konsultacja
 naukowa prof. dr hab. Jerzy T. Frank. Finansowało KOZK.
Trzydziesty szósty sezon badań, Grodzisko /głównie IX-XIII w./,
zamek gotycki i nowożytny oraz relikty osadnictwa starożytnego.

Rejon VIII - nad Smoczą Jazą /mgr Stanisław Kostek/

Kontynuowano nadzór archeologiczny robot budowlanych związanych z urządzeniem rezerwuatu archeologiczno-architektonicznego. Prace koncentrowały się w rejonie wyjścia z jaskni. Wykonywano przekop na korytarz łączący rezerwat z austriackim szczytem zejściowym. Prace prowadzono w obrębie dwu zespołów nawarstwień XIX-wiecznych: austriackich zasypisk z połowy XIX wieku oraz warstw z okresu Wolnego Miasta Krakowa /lata 30-te XIX w. /. Analiza wątku muru północnej ściany szczytu zejściowego pozwoliła stwierdzić jednofazowość tego obiektu, pochodzącego z okresu fortyfikacji zamku w latach 1850-1853.

Rejon X - koło bazyliki Sandomierskiej /mgr Andrzej Kukliński/

Kontynuowano badania zespołu budowli romańskich na wykopie 15/77-85, przy apsydzie rotundy oraz w części południowo-zachodniej wykopu, pomiędzy rotundą a narożnikiem budynku prostokątnego. W pobliżu apsydy wyeksploatowano dwa wczesnośredniowieczne pochówki, natomiast po zachodniej stronie świątyni kontynuowano eksplorację nawarstwień wczesnośredniowiecznych, a także pochodzących być może z okresu starożytnego /epoka brązu/, zalegających nad powierzchnią skały. Odczyszczono z zaprawy fragment fundamentu rotundy, odsłaniając watek muru, nawiązujący w pewnych partiach do techniki opus spicatum. Odsłonięto także dalszy, niewielki fragment południowo-wschodniego narożnika budynku prostokątnego.

Wstępna analiza materiału zabytkowego, pochodzącego z poziomu użytkowego rotundy wskazuje, iż pochodzi on z XII w., co zdaniem A. Kuklińskiego może stanowić przesłankę dla ewentualnego przesunięcia datowania świątyni z XI na XII stulecie.

Rejon XI, piwnice północne skrzydła pałacu królewskiego /Janusz Firlet, mgr Zbigniew Pianowski/

Przeprowadzono badania architektoniczne zmiernające do odsłonięcia i identyfikacji fragmentu muru wczesnośredniowiecznego o wątku opus spicatum, znanego z dokumentacji archiwalnej. Na odcinku ok. 3 m, odsłonięto resztki wspomnianego muru, pomalowanego na szkarłat, zachowanego w obrębie gotyckiej ściany działowej pomiędzy piwnicami. Mur ten jest zlokalizowany na linii rekonstruowanej przez A. Szyszko-Bohusza zachodniej ściany pałacium książęcego /tzw. "sala o 24 słupach"/ i stanowi najpewniej fragment najniższej, fundamentowej partii tej ściany. Niewielki odcinek tego muru wykonany jest z płytowych kamieni wapiennych, kładzionych w wątku opus spicatum. Użycie materiału płytowego w całym wspomnianym murze wydaje się świadczyć o wczesnej, być może jeszcze przedromańskiej, metryce budowli. Piwnice północne skrzydła pałacu wydrążone zostały częściowo w skałę, co doprowadziło m. in. do złączenia fundamentu apsydy głównej kościoła Św. Gereona.

Rejon XIV, stok północno-wschodni /Lesław Lakwaj/

Prace obejmowały nadzór archeologiczny sztyków rozpoznawczych geoprojektu przy zewnątrzmurowym, austriackim murze obronnym, wiercenia na stoku północnym i po stronie wschodniej pałacu /rejon XV/ oraz wykop weryfikacyjny przy wewnętrznej stronie muru austriackiego /pogłębienie do skały wykopu 3/1985 r. /. Miały one celu zbadanie konfiguracji skały w tej partii Wawelu, sposobu fundamentowania muru austriackiego oraz nawarstwień domniemanego wału obronnego, który stwierdzono w wykopie 4/65 na terenie austriackiej drogi dojazdowej do kaponier przy kościele Św. Idziego. Okazało się, że austriacki mur obronny z lat 1850-1853 posiada solidny fundament spoczywający na piasku calcowym lub skałe. Został on wykonany w szeroko-przestrzennym wkopie fundamentowym, niszczącym m. in. pozostałości starszego, XVI-wiecznego muru obronnego u podstawy wzgórza. Wkop został zasypywany ziemią zawierającą w dolnej partii materiał wczesnośredniowieczny. Porównanie sekwencji nawarstwień, zalegających w wykopie 3/85/85 z zalegającymi po zewnętrznej stronie muru, w wykopie 4/65 pozwala przypuszczać, że warstwy interpretowane dawniej jako wał pochodzą z akcji budowy muru obronnego w połowie XIX stulecia.

Rejon XIV przed północną elewacją pałacu /Janusz Firlet, mgr Zbigniew Pianowski/

Rozpoczęto akcję weryfikacji wyników badań przeprowadzonych w 1921 r. przez prof. A. Szyszko-Bohusza na obszarze przy północnej elewacji pałacu królewskiego, pomiędzy wieżami Zygmunta III i Sobieskiego. W 1985 r. prace objęły wschodnią część wspomnianego terenu. Odsłonięto szereg murów, pochodzących z różnych okresów historycznych oraz relikty najstarszego wału obronnego, przebiegającego po krawędzi wzgórza /a nie jak dotychczas sądzono - u jego podstawy/. Okazało się, iż najstarszą budowlą murowaną w tym rejonie jest tzw. "sala o 24 słupach", tj. budynek przed- lub wczesnromańskiego pałacium książęcego. Dolna kondygnacja tej budowli była najprawdopodobniej sklepią, a sklepienie wspierało się na gęsto rozmieszczonych podporach /kolunach lub filarach/, których fundamenty zostały poprawnie zinterpretowane przez A. Szyszko-Bohusza. Na obecnym etapie badań budynek przed- lub wczesnromańskiego pałacium orientacyjnie na ok. połowę XI w. Po pewnym czasie, przypuszczalnie u schyłku XI w. przybudowano do niego od strony wschodniej drugą budowlę, złożoną z korytarza przylegającego do wschodniej ściany "sali", zakończonego od północy wystającym na zewnątrz, niewielkim ryzalitem oraz większego pomieszczenia wschodniego, w obrębie którego znajduje się duży, prostokątny, wolnostojący fundament, zapewne romański. Po rozbudowie kompleksu pałacowy osiągnął długość 43 m. Funkcjonował on najdłużej do przełomu XIII/XIV

wieku, kiedy wzniesiono na jego resztkach gotycki mur obronny pomiędzy wieżą Łokietkową a zredukowaną kaplicą Św. Gereona. Za panowania Władysława Jagiełły zbudowano obronne przedmurze, wykorzystując miejscami fundamenty romańskie. W XVI w. na międzymurzu powstała piwnica, mieszcząca zapewne urządzenia wodociągowe, połączone z kanałem w północnej ścianie pałacu, wiodącym na strych zamkowy. Inne fragmenty murów pochodzą z XVII-XIX wieku i wiążą się z robotami fortyfikacyjnymi prowadzonymi w tej części zamku. Badania wymagają kontynuacji, jednakże już na obecnym etapie można stwierdzić, iż XI-XIII-wieczna rezydencja książęca na Wawelu była znacznie rozbudowana, składała się m.in. z okazałej kaplicy Św. Gereona, kompleksu pałacowego, rotundy NP Marii, wieży obronnej, cellarium, a także zapewne innych, nie rozpoznanych dotąd budowli.

KRASNYSTAW
woj. zamojskie
Stanowisko - Zamek

patrz
późne średniowiecze

KUNICE
woj. legnickie
Stanowisko 1

patrz
okres halstański

LACHMIROWICE
woj. bydgoskie
Stanowisko 3

patrz
okres halstański

LĄD, gm. Lądek
woj. konińskie

Muzeum Archeologiczne
w Poznaniu

Badania prowadziły mgr mgr Krystyna Lutowa i Maria Zeylandowa /autorka sprawozdania/, Finansowało Muzeum Archeologiczne w Poznaniu. Dwudziesty sezon badań. Grodzisko wczesnośredniowieczne /VIII-XIII w./.

Rok 1985 miał być ostatnim sezonem systematycznych wykopaliisk na grodzisku. Złożono nowy wykop, który miał zamknąć przeciętne wału w północnej części grodziska. Na głębokości 50 cm w północnej części wykopu zaczął ukazywać się "piasek wałowy". Nad nim odkryto luźno-kilka fragmentów ozdobnych płytek ceramicznych, odkrywanych i opublikowanych już wcześniej.

Na tym prace przerwano z powodu dużej fali powodziowej, która odcięła grodzisko. W związku z tym prace będą jeszcze kontynuowane.

LISOWICE, gm. Prochowice
woj. legnickie

patrz
okres wpływów rzymskich

LUBIĄŻ, gm. Wołów
woj. wrocławskie

Wojewódzki Ośrodek Archeologiczno-
Konserwatorski
we Wrocławiu

Badania prowadził mgr inż. arch. Ewa Łutyniecka. Finansował WOAK. Pierwszy sezon badań. Relikty osadnictwa kultury rzymskiej, umocnień obronnych z okresu wczesnego średniowiecza oraz średniowiecza.

Badania prowadzono w sektorze A /ogród wschodni/ 1 B /dziedziniec pałacu opata/, w 7 wykopach, przy czym część z nich miała charakter sondażowy, stanowiły bowiem wkopy pod kanalizację deszczową, zakładaną na dziedzińcu pałacu opata.

Sektor A. W wykopie II, pierwotnie o wymiarach 4 x 8 m założonym przy wewnętrznym licu muru obwodowego rozpoznano 2 układy stratygraficzne. Młodszy wyznaczały warstwy niwelacyjne, miąższości 4 m, zalegające między murem obwodowym a stokiem wzgórza, na którym wzniesiono mur obwodowy. Na podstawie ceramiki występującej w warstwach tego zasypiska jego powstanie datujemy na XV w. Starszy układ stratygraficzny, niestety zaburzony przez późniejszy wkop, nie przedstawia się czytelnie. Warstwy zalegające zgodnie z nachyleniem stoku występują na odcinku 7 m. Od dołu wyznacza ten układ zgrupowanie gliny, składające się z 3 warstw, miąższości 1,20 m. Powyżej rozdzielona owym wkopem zalega na długości 2,80 m warstwa spalenizny miąższości 0,16-0,30 m, a na niej warstwa przepalanej, spieczonej gliny, miąższości 0,10-0,20 m. Zakładamy, że odkryto pozostałości bliżej nieokreślonych pod względem konstrukcyjnych umocnień obronnych. Przedstawiają się one skromnie, odbiegają bowiem od typowych relikwów wałów. Nie można wykluczyć, że wyznaczają tylko fragment posiadawionych na stoku umocnień, które w swej zasadniczej części znajdowały się na jego krawędzi. Przedłużenie wykopu w kierunku zachodnim w celu wyjaśnienia tej